

Sünni-Şii-Laik

Ali Bulaç
30/01/2012

Mısır'da yüzde 47 oy alıp iktidar olan Özgürlük ve Adalet Partisi'nden ziyarete gelen bir heyete AK Partililer "laiklik dersi" vermişler. (Star, 28 Ocak)

Dışişleri Bakanı Davutoğlu da El Arabiye televizyonuna verdiği demeçte "Türkiye, etnisite veya mezhepten kaynaklanacak her türlü kutuplaşmaya karşıdır. Türkiye laik yönetim şekillerini desteklemektedir." diyor. (habervaktim.com, 22 Ocak 2012)

Son zamanlarda öne çıkan laiklik vurgularını Başbakan Erdoğan'ın Mısır, Tunus ve Libya ziyaretlerinde yeni yönetimlere "laik anayasa" yapmalarını tavsiye etmesiyle bir arada düşündüğümüzde, Türkiye'nin 'laiklikte ısrar etmesinin' jeopolitik bir konu olduğunu anlıyoruz.

Bizde ilk günden bu yana emredici bir kavram olarak laiklik politik bir sorun oldu. Bize laikliği empoze edenler, Osmanlı ve İslam tarihinde kitlelerin birbirlerini din ve mezhep savaşlarıyla kırmadıklarını biliyorlardı. Batı'da laikliği zaruri kılan her ne politik ve dinî sebep varsa, bunların hiçbiri bizim tarihimizde görülmedi, bugün de mevcut değil. Buna rağmen Batı, yeni Türkiye Cumhuriyeti'ne bu kavramı adeta dayattı; bu çerçevede çok sayıda reform yapıldı, buna rağmen laiklik ancak 1937'de anayasada yer alabildi.

Laiklik yeni Cumhuriyet'in, Batılı devletlere kuruluş karşılığında verdiği iki taahhüdün teminatıydı: Yeni Türkiye İslami geçmişine dönmeyecek ve İslam dünyasıyla birlik (İttihad-ı İslam) kurmaya kalkışmayacak.

Bugün bölge köklü bir değişimden geçiyor. Türkiye'nin Batı İttifakı'nın bir üyesi olarak bölgede nazım rol oynaması ihtiyacı ortaya çıkmış bulunuyor. Fakat bölge, eskisi gibi salt "din-dışı etkiler"e açık değil. 1979'da İran'da İslam Devrimi yaşandı. İran, bir yandan hukuki düzenini İslam Şeriatı'na uydurarak, diğer yandan ABD'ye ve İsrail'e meydan okuyarak bölgede İslam'ın ve Müslümanların hamiliğine soyundu. Fakat İran, monarşiden Cumhuriyet'e geçerken, anayasasında cumhurbaşkanı seçilmeyi "Şii mezhebinden olma" şartına bağladı ki, bu onu ister istemez Şii kimliğiyle bölgede rol oynayan bir İslam Cumhuriyeti kimliğine soktu. Böyle olunca İran'ı durdurmanın yolu, karşısına "Sünni dünyayı bütünleştiren ve Sünni İslam'ı temsil edecek bir güç" çıkarmaktan geçer oldu. Geçen yıla kadar da bölgeyi İran'a karşı Sünni temelde Türkiye'nin bir araya getireceği fikri gündemdediydi. Buna göre Türkiye'nin "İslam ile laiklik" veya "İslam ile demokrasi"yi birleştirme tecrübesi ilave bir avantajdı.

Şimdi bu projenin pek kullanışlı olmadığı anlaşılıyor. Çünkü Tunus ve Mısır'da İslami partilerin serbest seçimlerle iktidara gelmeleri Türkiye'nin bu rolüyle ilgili ciddi istifhamlar doğurdu. Şöyle ki: Eğer "İslam ile demokrasi" bir arada olacaksa, bunu Tunuslular ve Mısırlılar yapabiliyorlar, İslamcı partiler serbest seçimlerle iktidara geliyorlar; çok partili hayata, hukukun üstünlüğüne, ifade özgürlüğüne itirazları yok vs.

"İslam ile laiklik"e gelince. Ortadoğu halkları ve iktidara gelen yeni partiler buna pek hevesli

değiller. Çünkü otoriter-baskıcı rejimler zamanında bile devlet, toplumsal hayatı -sivil/medeni alanları- dinlere ve mezheplere göre düzenliyordu, devlet bireyin özel hukukuna, sivil hayata müdahale etmiyordu, yani laikliği gerektiren maddi sebepler mevcut değil, sorun rejimlerin demokratikleşmesiydi, şimdi bu da sağlanıyor.

Bu durumda eğer "Şii-İran"a karşı Sünni bir aktöre ihtiyaç varsa, bu "laik Türkiye" değil, Sünniliğin ana merkezi Mısır olabilir ancak. Türkiye'nin ana misyonu "Sünnilik" değil, 'laiklik'tir. Suudi Arabistan'ın Vehhabiliği veya sert Selefililiği Şiiliğin yayılmasına engel olamıyorsa, Mısır İhvanı ve ılımlı Selefilileri bu işlevi yerine getirebilirler. Bu yeni kombinezonda laik Türkiye "üçüncü taraf" olarak yerini alıyor. Kısaca laiklik satarak inisiyatif sahibi olabilecek. Bölge "Şii İran", "Sünni Mısır" ve "Laik Türkiye" olarak üç ayrı kutupta toplanıyor. Türkiye'nin muhafazakâr iktidarı, Mısır'a ve Araplara ısrarla 'laiklik'i empoze etmek suretiyle, patronajlığı elinden kaçırmak istemiyor. Bana sorarsanız beyhude bir çabadır bu!

Ayrıca bölgenin Şii, Sünni ve laik üç ana kutba ve rekabet havzasına bölünmesi İslam'ın ve Müslümanların hayrına da değil.